

Školství kolem roku 1927

Čerpáno z Vlastivědy moravské, 1927.

Před 30letou válkou byly v Přerově dvě školy: farní — podobojí (pak luteránská) a bratrská, o jejíž rozkvět zvláště Karel st. z Žerotína pečoval otcovsky, a která se již r. 1536 vzpomíná; zanikla asi r. 1627 nebo brzy potom. Od r. 1498 byla v Bratrském domě při městské zdi při uličce k Bečvě. (Kn. pam., 135). Velká městská škola podobojí, později luteránská, bývala vedle fary, jejíž jihových. roh tvořila. Hned počátkem katolické protireformace stala se katolickou; během neklidných let válečných sešla velice, když se nikdo o ni nestaral. Až za visitace r. 1682, jak pověděno, uvolnila se městská ráda zbudovati školu novou; došlo však k tomu až r. 1748, kdy vystavěna škola v Sladovnické (Troubecké) ulici (nyn. Blahoslavově) s bytem pro rektora, který byl také varhaníkem a ředitelem kůru, a pomocníka; ze staré školy vedle fary zřízeny 1748 byty pro kaplany.

Nová škola v ulici Sladovnické (byv. č. 72) byla malá, jednotřídní. Učitel při ní dostával platu 12 zl. ročně, varhaník 18 zl. Lze souditi, že vyhledávali učitelé prameny vedlejších příjmů způsobem všelikým. Jedním z nich bylo koledování od svátku Narození Páně do Tří králů. Chodil koledou nejen učitel, zvoníci, ponocní, kostelníci, ale i knězi, sládek, mládek s pomahači. R. 1785 byla koleda částečně zrušena a ponechána jen učitelům, zvoníkům, ponocným a kostelníkům.

R. 1788 na zakročení kraj. úřadu v Hranicích byla zřízena dvojtřídní škola, ovšem německá. Udělalo se to prostě tak, že jediná třída rozdělena přepažením ve dvě. Proti nim vlevo byl byt rektorův o jedné světnici a kuchyni až komory upraven byt jeho pomocníku.

Škola tato roku 1831 shořela, načež "požár" prodán a učilo se ve dvou soukromých domech, na Dolním nám. v č. 80. v 1. poschodí a na Horním v čís. 6. v příz. s výhledem do dvora; později v najatém domě č. 115. Konečně koupila obec (od justiciára Řepky) nedostavěný nárožní dům z Dolního (Masarykova) nám. do nynější Bratrské ulice a zřídila roku 1847 přistavením patra novou hlavní dvojtřídní školu chlapeckou s dvorem a zahradou při ní, kdežto vyučování dívek svěřila sestrám třetího řádu Sv. Františka po založení kláštera na Šířavě v letech 1857—58, ač sestry ty učily děvčata již roku 1856 v 1. tř. na Horním nám. v čísle 2.

Mimo to byla v Šířavě v soukromé chalupě škola jedno-třídní pro předměstí to až po kostel Sv. Michala; přiškoleny k ní obce Kozlovice, Újezdec a Želatovice. Učilo se však jenom v zimě. Až v letech 1816—17 postavena od obce budova školní s bytem pro učitele v místech nynější sochy Sv. Františka. Škola ta byla po zřízení školy klášterní r. 1858 zrušena a dívčí mládež ze Šířavy, Újezdce, Želatovic a Kozlovic odkázána do školy klášterní, kdežto chlapci do školy v městě rozšířené na čtyřtřídní; od roku 1861 slula veřejná farní hlavní škola. Prikázání do ní také chlapci ze zmíněných obcí. Roku 1870 byla již pětitřídní a roku 1873 šestitřídní. Dnes nese jméno obecná škola chlapecká Palackého.

Příjmy učitelů pozůstávaly v ročním platu. R. 1788 měl rektor 257 zl. 24 kr., učitel 107 zl. 52 kr. R. 1852 měl učitel chlapců 562 zl. 23 kr. konv. m., učitel děvčat 589 zl. 12 kr. konv. m. Podučitelé dostávali po 100 zl. a od rektora 20 zl. Na otop obdrželi dohromady od města 20 sáhů dřeva ročně. R. 1861, kdy se stala škola veřejnou hlavní školou, měl řídící 500 zl. roč. a byt (v radnici), první učitel 400 zl., druhý 250 zl., podučitelé po 200 zl., všichni i byt. Služné dostávali z městské pokladny.

Na této škole působilo několik znamenitých učitelů, jako Jan Martilík (1873—1908), Jos. Kojecký (1882—1918), Emil Mazáč (1884-1890), Matouš Balcárek (1897—1901) a Ant. Telička (1922—1925). Od r. 1925 řídí ji Ant. Junášek; má v 6 tř. s 2 pobočkami 259 žáků a ve 2. tř. pomocných 45 žáků.

Během let, kdy tato nejstarší škola v Přerově prodělala od r. 1748 různé fáse vývoje, nastal neobyčejný rozvoj obecného měšťanského školství v Přerově. Vedle nejstarší zmíněné šestitřídní (dnes jmenované Palackého) školy vznikla druhá škola v Přerově sester třetího řádu sv. Františka, nyní soukromá obecná a měšťanská škola dívčí (zal. r. 1891), obě s právem veřejnosti, při nichž jest také (od r. 1882) škola mateřská. Obecná má 285 žaček, měst. 255 žaček, řed. je M. Vojtěcha Janáková.

Slaměnickova chlapecká škola měšťanská zal. r. 1884; na ní působili znamenití učitelé: Jan Berák v letech 1884—1891, později ředitel učitelského ústavu v Příboře, Pavel Simek 1885—1896, potom prof. státní průmyslové školy v Brně, Václ. Rosický 1885—1896, pak prof. učitelského ústavu v Brně, Vilém Šálek 1886—1905, později ředitel této školy a okresní inspektor na Přerovsku, Frant. Bayer 1886—1910, známý spisovatel a vydavatel, Vladimír Novotný 1889—1896, pak ředitel měšťanské školy v Tovačově a okres. inspektor na Litovelsku, Zdenka Wiedermannová 1900-1903, pak ředitelka dívčí školy ve Vel. Meziříčí a redaktorka, Vladimír Zanáška 1906—1909, pak ředitel obchodní školy v Písku. Má 366 žáků. Spravuje ji Edv. Beníšek, autor učebnic fyziky pro školy měšťanské

Komenského obecná škola pětitřídní (zal. r. 1885), na níž působili dříve již jmenovaný učitel Jan Martilík v letech 1885—1894, Jan Stolí 1900—1919. Od r. 1894—1900 spravoval ji řed. měst. školy Frant. Slaměník. Má 134 žáků a spravuje ji Jos. Lysý.

Boženy Němcové dívčí obec. škola pětitřídní spojená se cvič. školou (zal. r. 1905); má 351 žaček a spravuje ji M. Zbořilová.

Blahoslavova obec. škola chlapecká a dívčí (zal. r. 1912). Má v 5 tř. chl. 177 žáků, dívčí 5 tř. 141 žaček; řídí ji po Em. Mazáčovi Jos. Krumphole, známý správce Komenského musea, a důstojný nástupce Slaměníkův ve školství a národní práci.

Žerotínova obec. škola chlapecká a dívčí vznikla r. 1923 rozdělením školy Palackého. Má 182 dětí; správcem jejím jest Lad. Hudeček, známý entomolog a preparátor hmyzu. Havlíčkova měšť. škola má 262 žáků.

Karoliny Světlé dívčí měšť. škola s 380 žačkami; řed. jest Fr. Kavka.

Kromě těchto škol jsou v Přerově 3 mateřské školy (při škole Blahoslavově, Boženy Němcové a klášterní) a jedno-třídká německá s 28 žáky, zbytek to veliké něm. školy za byv. Rakouska, kdy mívala až 400 žáků.

Povinné pokračovací školy živnostenské jsou dvouleté a tříleté; v Přerově jsou čtyři: živnostenská, odborná, kupecká a dívčí.

Věcné potřeby obec. a měšť. škol opatřuje městská obec svým nákladem; r. 1923 vyplatila městská pokladna na roční potřeby škol přes 800.000 Kč; v tom není započten náklad na budovy.

Státní koedukační ústav učitelství; byl zřízen před 20 roky jako soukromý ústav ku vzdělání učitelek. K ústavu připojuje se cvičná škola k výcviku čekatelů učitelství. Zabírá i s cvičnou školou 2 poschodí budovy v ulici Boženy Němcové.

Obchodní škola jest dvouletá a od 4 let má svou vlastní budovu v ulici Boženy Němcové. Původně (před 22 lety) byla soukromou školou spolku obchodníků. Od převratu jest zestátněna.

Odborná škola pro ženské povolání má za účel vzdělávati a vychovávatí dívky. Její organizace: Dvouletá rodinná škola, dvě živnost, pracovny oděvnické, škola kuchařská a pro vedení domácnosti a lidové večerní kursy. S ní souvisí i dvouletá škola pokračovací. Všech žáček 333. Byla zříz. r. 1919. Správu její od počátku vede Marie Poláková. Má na čas učírny v budově státní školy průmyslové.

Státní průmyslová škola v Přerově

Státní průmyslová škola v Přerově vznikla r. 1919/20 z odborné školy strojnické, založené r. 1889 a umístěné tehdy v budově stát. gymnasia. Výhodně ve středu Moravy ve velkém železničním uzlu položená měla vždy nadbytek žactva a tak r. 1914 přestěhována z gymnasia do nové rozsáhlé budovy vlastní. Byla postavena městem Přerovem r. 1913—14 za 460.000 K. Přeměna však ve státní školu průmyslovou byla znemožněna vypuknuvší světovou válkou. Jelikož větší část budovy zabralo vojsko a také jiné ústavy vyučovací, byl ve šk. r. 1915/16 otevřen jen 1 roč. odborné školy strojnické; i škola pro válečné invalidy, jichž bylo 117; téhož roku otevřena i 1 tř. odbor. školy pokračovací pro řemesla strojnická. Od r. 1916/17 otvírány oba roč. odbor. školy, až r. 1919-20 1 ročník státní průmyslové školy, oddělení mistrovské školy strojnické s odbočkou pro válečné invalidy a r. 1920-21 1 roč. mistrovské školy stavební. Nedostatek školeného dorostu v oboru jemné mechaniky přiměl ministerstvo školství, že otevřelo při škole r. 1924 mistrovskou školu pro jemnou mechaniku, první tohoto druhu v naší republice. Prvním řed. odborné školy strojnické byl Ing. K. Vlasák, od r. 1921 Ing. Fr. Březina, od r. 1922 až dosud Ing. Jos. Vdolek. Dnes obsahuje škola mistrovské školy: strojnickou, stavební a pro jemnou mechaniku a odbornou školu pokračovací. Učitelství sbor je celkem 20členný, žactva bylo na ústavě ve škol. roce 1926-27 v 10 tř. 347, z nichž 138 denní školy, 209 pokračovací.

Státní průmyslová škola v Přerově

Střední hospodářská škola

Střední hospodářská škola byla založena r. 1874, ale otevřena teprv po roce. Za vzor při zařízení a zpracování učebního plánu sloužil vyšší hospodář, ústav v Libverdé. Ústav byl zařízen na místě dřívější rolnické školy, jež již zde působila od r. 1865. Bývala trojtřídní, dnes má čtyry třídy. Učilo se v budovách staré hospodářské školy naproti mlýnu, v letech 1911 a 1912 vystavěna za Michalovem krásná nová budova školní (400.000 K) obytná (70.000 K) a hospodářská (300.000 K). Náleží k ní botanická zahrada a zkušební role s lukami. Stará budova prodána městu Přerovu za 180.000 K. Žáků jest letos 76. Ústav řídil —1891 J. Uhlíř, —1920 Jan Adamec (* 1855 v Nemojanech, + 1925), spisovatel na poli zemědělském a insp. německých hospod, vyšších škol, odlud podnes Oskar Mildschuh, rodák kroměřížský, zem. zeměd. rada. Z prof. liter. byli činnými: Jan Vaňha (+ 1911 v Brně jako řed. Zem. výzkumného ústavu zeměděl.) a Basil Macatík.

Zemská odborná hospodářská škola byla zal. r. 1913 jako zimní hospodářský kurs při zemské střed. hosp. škole. Správou jeho pověřen V. Stohr. Po dvou letech vyučování přerušeno; teprv r. 1919, kdy správcem byl jmenován Václav Duda, zahájeno vyučování. Kurs přeměněn v samotnou zimní hosp. školu 1922, kdy postavena i nová školní budova. Žáků letos 45.

Zemská hospodářská škola v Přerově

Státní reálné gymnasium

O založení jeho viz str. 183 Vlastivědy moravské. Ústav po Škodovi řídili: P. Max. Vrzal — 1889, Jan Veselý, Vincenc Vávra (1899—1918), zaslužilý spisovatel o Boženě Němcové, Richard Kantor (od r. 1918), přerovský rodák. Gymnasium klas. bylo od r. 1919 postupně měněno v osmitřídní reálné gym. typu A. Z prof. liter. činnými tehdy byli a jsou: Pavel Krippner, řed. gym. v Boskovicích, Rudolf Neuhofer, min. rada v min. školství, Em. Vebr, insp. v Praze, dr. Karel Bofecký, R. Kantor, řed. ústavu, dr. Jiljí Jahn, insp. na šk. Komenského ve Vídni, dr. Jan Macků, dr. Kamil Fůrst, Fr. Šobra, Dominik Vičar, Josef Kudela, Jos. Staněk, Ant. Matula, min. tajemník v min. školství, Stanislav Kovanda, řed. gymn. ve Zvoleni na Slovensku, a Vojtěch Hainer. Letos jest stud. 434, z nichž 120 žákyň. Více o historii tohoto gymnázia se dočtete [zde](#).

Budova Čes. reálného gymnázia Přerově

Vojenský výchovavací ústav

Pro úplnost nutno uvést ještě vojenský výchovavací ústav, zřízený r. 1854. Budova postavena na pozemku darovaném obcí, která poskytla též stavivo. R. 1866 byla v ní polní nemocnice; r. 1870 ústav zrušen a z budovy stala se kasárna.

S rozvojem školství nastal rozvoj knihoven, hlavně Masarykovy veřejné knihovny v Přerově. R. 1925 měla knihovna 12.307 záb. a 7259 naučných knih, 1415 časopisů, 776 pro mládež, 180 sv. hudebnin a 216 zeměpis. map; celkem 22.153 svazků. T. r. přibylo 1395 sv. Měla t. r. 34.243 čtenářů.

R. 1873 postavil spolek učitelů moravských J. A. Komenskému pomník na Horním náměstí, jehož tvůrcem je Tomáš Seidan. Z Horního nám. přemístěn r. 1892 do malého sadu mezi gymnasiem a akciovým pivovarem. Dnes ten malý sad zmizel a proražena tudy krásná široká ulice Havlíčkova; pomník Komenského přenesen odtud do nového sadu mezi nové 3patrové budovy škol měst. a obec. v ulici Palackého a navrhuje se postavit jej před českobratrský chrám. Jiný velký pomník — Jana Blahoslava, dílo Fr. Bílka, stojí od r. 1923-4 na Horním nám. před zámekem.